

Није ли рат у Грузији постмодеран? Имамо причу о јуначкој демократској државици која се брани од империјалистичких амбиција постсовјетске Русије; причу о америчком покушају да опколи Русију војним базама; причу о борби за контролу над изворима нафте итд. Међутим, уместо да се изгубимо у лавиринту контрадикторних прича, усредсредимо се на оно што недостаје.

Познавати неко друштво не значи само знати његова експлицитна правила – морамо знати и како се правила примењују: кад их употребити, а кад не; кад их прекршити; кад се не допушта бирање иако је избор понуђен; кад смо обавезни поступити на одређени начин, али се морамо правити да радимо по свом слободном избору... Сетите се парадокса понуде која се мора одбити: обичај је да се таква понуда одбија и свако ко је прихвати простачки је погрешно. Кад ме богати ујак позове у ресторан, обојица знамо да ће он платити рачун, али ја ипак морам мало инсистирати да поделимо трошак – а замислите како бих се изненадио да ујак каже: “ОК, онда плати!”

На овом нивоу се види и проблем у хаотичним постсовјетским годинама Јељцинове владавине у Русији: иако су законска правила била позната (и углавном иста као СССР-у), распала се сложена мрежа неписаних правила која се прећутно знају и која су подупирала целу друштвену структуру.

Рецимо, да сте у Совјетском Савезу требали бољи третман у болници или нови стан, да сте се хтели пожалити на власт, да сте позвани на суд, желели уписати дете у најбољу школу, да сте предрадикал коме државно предузеће није испоручило сировине на време итд., итд. – сви су знали што се мора предузети, коме се обратити, кога подмитити, шта се може а шта не сме.

После совјетске власти, обичне људе је фрустрирало што су неписана правила постала нејасна; нико није знао шта радити, како реаговати, како се поставити према законима, што се сме игнорисати, ко је поткупљив итд. (Једна од функција организованог криминала је и успостављање замењеног легалитета: ако си имао мали бизнис и клијент ти је дуговао новац, обратио би се свом заштитнику, мафијашу, који је решавао проблем, јер државни правни систем није био учинковит.) Стабилизација под Путином углавном се своди на поновну успоставу јасних неписаних правила: људи опет знају како се понашати у сложеној мрежи друштвених интеракција.

У међународној политици још нисмо стигли до тога. Деведесетих година је тихи пакт регулисао однос великих западних сила и Русије: Запад је третирао Русију као велику силу под условом да се Русија у пракси не понаша као велика сила... Проблем је: шта ако особа којој се понуди оно што се мора одбити понуду прихвати? Што ако се Русија почне понашати као велика сила? Ситуација је заиста катастрофална, прети разарањем комплетног ткива односа – и управо се то догодило у Грузији: Русији је досадило да је само третирају као суперсилу и понела се као суперсила. Како је до тога дошло?

“Амерички век” се завршио, закорачили смо у раздобље постојања више центара глобалног капитализма: Сједињене Државе, Европа, Кина, можда Јужна Америка, а свако представља капитализам с специфичним обележјем: САД неолиберални

капитализам; Европа оно преостало од социјалне државе; Кина ауторитарни капитализам “источњачких вредности”; Јужна Америка популистички капитализам... Пошто је пропао амерички покушај да се наметне као једина суперсила (универзални полицајац), појавила се потреба за правилима интеракције локалних средишта у случају сукоба.

Зато је данашње време опасније него што изгледа. У време хладног рата правила међународног понашања су јасна, а гарантовало их је оно што се прикладно може превести као “лудило” суперсила, Mad-ness, што је кратица за Mutuall Assured Destruction – сигурно међусобно уништење. Кад је Совјетски Савез прекршио та неписана правила инвазијом на Авганистан, скупо је платио – рат у Авганистану је почетак краја СССР-а.

Старе и нове суперсиле се узајамно искушавају, труде се да наметну своју верзију глобалних правила, експериментирају преко посредника, што су, наравно, мале нације и државице. Карл Попер је једном похвалио праксу да се претпоставке подвргавају научном тестирању, с образложењем да тако пуштамо да претпоставке умру уместо нас. У данашњем тестирању мале нације страдају и пате уместо великих – Грузијци, као и обично, плаћају цену тестирања. Иако су службени реквизити високо морални (људска права и слободе итд.) природа игре је јасна.

У књизи “The War Over Iraq” Вилијам Кристол и Лоренс Ф. Каплан пишу: “Мисија почиње у Багдаду, али не завршава онде.... Стојимо на рубу нове историјске ере... Ово је одлучан тренутак... Ради се очито о нечем већем од Ирака. Ради се чак о нечем већем него што је будућност Средњег истока и рата против тероризма. Ради се о томе какву улогу Сједињене Државе намеравају играти у XXI столећу”.

Морамо се сложити с овим: посредни је заправо будућност међународне заједнице – нова правила која ће је регулисати и која ће одредити нови светски поредак. Ретроактивно гледано, јасно је да је други ирачки рат знак америчког пораза, њихове неспособности да глуме глобалног полицајца. САД су акумулирале превише случајева “непристојног понашања” које их дисквалификују: извршиле су притисак на друге државе (као што је Србија) да предају своје осумњичене ратне злочинце Хашком суду, док су брутално одбацили и помисао да суд буде надлежан и за америчке држављане итд.

Правдајући интервенцију у Грузији, Русија је вешто искористила противречја у америчком понашању: ако су САД интервенисале на Косову и силом помогле његову независност, коју подржава и тамошња велика америчка војна база, зашто Русија не би поступила исто у Јужној Осетији која је много ближе руској територији него што је Косово америчкој?

Ако се цели свет згражао што су НАТО мировне снаге побегле из Сребренице кад су Срби запретили босанском становништву, зашто не допустити Русији да учини тачно оно што Запад није учинио у Босни, да интервенише и заштити и своје мировне снаге и становништво које чувају? Кад су САД и западне државе осудиле “претерани” одговор Русије на грузијску војну интервенцију, неминовно су подсетиле на бомбардовање Ирака

тактиком “шока и страхопоштовања” које је без сумње било претерано.

Ако се из сукоба у Грузији може извући било каква поука, онда је ова: пошто су Сједињене Државе подбациле у улози глобалног полицајца, морамо признати да ни нова мрежа суперсила није у томе успела. Не само да су неспремни држати под контролом мале “отпадничке нације”, него их подстичу на агресивно понашање да би посредно водиле њихове ратове. Бакља мира сада прелази у следећи, шири круг: време је да се мале земље у целом свету удруже, контролишу велике силе и повуку границе њиховим опсценим играма.

Криза у Грузији могла би се пристојно решити тако да се, рецимо, Русија и Грузија сложе како Грузија има пуни суверенитет над територијом... под условом да га не употребљава до краја у Абхазији и Јужној Осетији. Чак би се могло тврдити да де фацто такав прећутни споразум већ постоји и да Русија доживљава грузијску интервенцију у Јужној Осетији као кршење тог споразума.

Питање је, наравно: је ли Грузија деловала самостално или... Али, нема смисла бавити се загонетком зашто су Грузијци одлучили успоставити суверенитет до краја и рескирати војну интервенцију – оно што је збиља важно јест да су нас последице тог “претеривања” довеле лицем у лице с истином ситуације.

Време је да суперсиле научимо пристојном понашању.

НИН